

- Щур Б. В. Теоретичні засади формування та застосування криміналістичних методик. Харків, 2010 та ін.
3. Тищенко В. В., Бардицька А. А. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці. Одеса, 2012; Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції. Харків: Апостіль, 2012; Клименко Н. І. Судова експертологія. Київ : Ін Юре, 2007 та ін.
 4. Зорин Г. А. Криминалистическая методология. Минск : Амалфея, 2000.

Ключові слова: пізнавально-інформаційна діяльність, програмування розслідування, технологічний підхід, евристичний підхід, кримінальне провадження, криміналістика.

Key words: Cognitive-informational activity, investigation programming, technological approach, heuristic approach, criminal proceedings, criminology.

ЗАГОРОДНІЙ ВІКТОР ЄВСТАФІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
ректор, професор кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук*

НАУМОВИЧ ІГОР СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики*

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ОСОБУ ЗЛОЧИНЦЯ

У криміналістичних дослідженнях категорія особистості посідає одне з провідних місць, адже одним з основних елементів криміналістики як науки, беззаперечно є особа злочинця (правопорушника). Наукова категорія «особа злочинця» завжди перебувала в центрі уваги вчених, які представляють юридичні науки. Без вивчення особистості неможливо визначити причини злочинності та методи протидії злочинності.

У літературі проблемам вивчення особи злочинця приділяється значна увага.

Так, В. К. Гавло зазначає, що «криміналістику та її методику в першу чергу цікавлять такі дані про особу суб'єкта злочину, які вказують на закономірні зв'язки між ним і вчиненим злочином, що виявляються зовні – у різних наслідках вчиненого діяння. У цьому плані особу злочинця необхідно вивчати як слідоутворюючий об'єкт, джерело інформації про вчинений злочин і як засіб його розкриття» [1].

На думку Р. С. Белкіна, криміналістичний аспект вивчення особи злочинця є актуальним і перспективним напрямом у наукових криміналістичних дослідженнях [2].

Підтримуючи думку В. А. Жбанкова, вважаємо що криміналістично значущі властивості особи злочинця мають важливе практичне значення при розкритті та розслідуванні злочинів і допомагають:

- визначити особливості відображення властивостей особи злочинця при підготовці, вчиненні та приховуванні злочинів;
- розробити систему слідів, що відображають соціальні, психологічні і біологічні властивості особи злочинця, та виявити інші джерела інформації про нього;
- визначити систему техніко-криміналістичних і тактичних методів і засобів зі збирання, дослідження, оцінки та використання інформації про особу злочинця;
- встановити взаємозалежність і взаємозв'язки між соціальними, психологічними та біологічними властивостями злочинця, що містяться у джерелах інформації про нього;
- на основі зібраної інформації та виявлених взаємозв'язків між соціальними, психологічними, біологічними властивостями побудувати модель особи, яка вчинила злочин;
- визначити систему пошукових заходів щодо встановлення особи злочинця;
- на основі виявлених закономірностей між елементами злочинної діяльності розробити систему типових версій щодо особи, яка вчинила злочин, стосовно тих або інших видів злочинних діянь, у тому числі і на базі ЕОМ [3].

Знання про особливості особистості злочинця важливі як для попередження наркозлочинів, так і для їх припинення, розкриття і пошуку осіб, які їх вчинили. А.Б. Сахаров писав, що питання про особу злочинця невіддільне від питання про саму злочинність, про її причини, шляхи та засоби попередження злочинів [4].

Злочинці можуть класифікуватися за будь-якою демографічною ознакою (стать, вік), ознакою їх формування, соціального розвитку (освіта, спеціальність, зайнятість працею, іншими справами), соціального статусу, ролі (рід занять, сімейний стан, житлові умови, належність до соціальних груп), за безпосередніми ознаками спрямованості (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації). Підставою класифікації осіб, які вчинили злочини, можуть бути психофізіологічні особливості, показники фізичного або психічного здоров'я, переважання індивідуальних психологічних рис (характеру, елементів вольової та емоційної сфер). Безперечно, класифікацію особи злочинця можна проводити за будь-якою кримінально-правовою ознакою, у тому числі за об'єктом і способом посягання, мотивом учинення тощо. За кожною з названих ознак, що є підставою класифікації, осіб, які вчинили злочини, можна поділити на відповідні групи (класи) [5].

Можна визначити загальноприйнятну структуру особи злочинця, яка складається з таких ознак:

- соціально-рольові (найближче оточення, побутові, сімейні, виробничі та загальнопівнільні відносини);
- соціально-демографічні (стать, вік, освіта, соціальний стан, професія і вид занять, сімейний стан, місце проживання, матеріальне забезпечення та житлово-побутові умови);

- морально-психологічні (світогляд, ціннісні орієнтації, інтелектуальні ознаки, рольові особливості, психічні аномалії, що не виключають осудність, рівень потреби);
- кримінально-правові (мотиви злочину, характер та спрямування посягань, одиночний чи груповий характер посягань, строк і вид покарання).

Викладені положення є лише вихідними для поглибленого вивчення особи злочинця, проблема якого дедалі частіше привертає увагу науковців-юристів. Для успішних досліджень щодо запобігання злочинам у край важливо не лише мати уявлення про особу злочинця, а й глибоко проникати у структуру властивостей, якостей, а також інших особистісних ознак.

За наслідками аналізу та з урахуванням розглянутих позицій науковців можна приєднатись до фахового визначення особи злочинця, а саме: це – сукупність суттєвих та усталених соціальних властивостей та ознак і соціально значущих біопсихічних особливостей індивіду, які, об'єктивно реалізуючись у конкретному злочині, надають вчиненому діянню характер суспільної небезпеки, а винному – властивість суспільної небезпечності, у зв'язку з чим особа притягається до кримінальної відповідальності, передбаченої кримінальним законом.

Узагальнене поняття особи злочинця є певною абстракцією, поки воно не наповнюється конкретним змістом, зокрема соціально-демографічною, психологічною та моральною характеристиками, адже комплексне вивчення особи злочинця не повинно обмежуватися встановленням окремих ознак, які часто характеризують особу поверхово, а має проводитися з необхідною глибиною у їх взаємодії, що є гарантією більш повного виявлення чинників генези особи злочинця з метою застосування адекватних заходів для її корекції і недопущення вчинення нею нових злочинів. На основі вивчення особистості та структури особи злочинця визначаються класифікація та типологізація особистості.

Список використаних джерел:

1. Гавло В. К. Теоретические проблемы и практика применения методики расследования отдельных видов преступлений / В. К. Гавло. – Томск, 1985. – С. 197.
2. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики / Р. С. Белкин. – М., 1978. – Т. 2. – С. 271.
3. Жбанков В. А. Человек как носитель криминалистически значимой информации / В. А. Жбанков. – М., 1993. – С. 9.
4. Гишинский Я. И. Криминология: теория, история, эмпирическая база, социальный контроль. – СПб. : Изд-во Пресс, 2009. – С 57.
5. Курс сучасної української криминології: теорія і практика : у 3 кн. – К. : Видавничий дім «ін Юре», 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – 2007. 424 с.

Ключові слова: криміналістичне значення, особа злочинця, розслідування, ознаки, структура.

Key words: forensic significance, identity of the criminal, investigation, signs, structure.